Број 131 У Новом Саду, у четвртак 18 јуна 1 јула 1909. Година XLIV.

«Застава« излази сваки дан двапута, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред.

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 пот. а за три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За остале земље плаћа се 12 пот од сваке редове сваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г. Ј. Чавић. Администрација »Заставе« налази се у кући где је Милетићева штампарија у главној ул. бр. 28

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. (Јутарњи лист.) ИЗДАЊЕ »РАДА« ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Шта је ново?

LXXXVIII.

Данас у Угарској воде велику реч — људи ван странака. Н. пр. негдањи министар Владислав Лукач, гроф Куен Хедервари и слични.

Они су доиста ван странака Али не зато, што нису хтели да имају странке. Хтели су они, те још како, али нису могли ни за време свог министровања, да створе странку, те су остали сами, без странке. Сад их зову „људи ван странака“ и данас је дошло њихово време.

Тако Владислав Лукач преговара као homo regius са мађарском независном Кошутовом странком. И понудио јој је ово: Да се створи министарство независне странке. Јест, али у то министарство независне странке да уђу пет манистра, који не припадају независној странци, него су ван странака. — И ти људи „ван странака“ (који заиста немају странке, али су били вазда душмани независној странци, па су и сад то), ти људи да добију пет најважнијих министарства. Њихов један да буде министар председник, други министар унутарњих послова, трећи министар финансије, четврти министар домобранства, пети министар за Хрватску и Славонију. То су пет најважнијих министарства, а оно друго — независној странци.

И сад долази најлепше. У замену за то, што ће независна странка пустити у своје министарство петорицу својих противника, она треба да се одрекне свог идола, треба да се одрекне кроз 3 године угарске независне банке.

Дакле, секу јој врат и зато што јој секу врат, у замену тога треба још да се одрекне главне своје тражбине.

Је ли ово збиља, или погађање?! Ако је збиља, јако је неозбиљан предлог. А ако предлог није озбиљан, него је погађање, овда је Лукач као створен за џамбаса, трговца, који тргује по вашарима. Тамо иште 500 па после даду за 30.

А можда и није погађање. Ко би то знао? Можда ће на крају доиста доћи људи ван странака, Лукач и Хедервари и слични. Па кад до сад нису могли да створе странку, да је створе сад... Ништа није немогуће. Али, док би себи створили странку, створили би у земљи огромне неприлике.

Прво би им било, да се мало обрате народностима и социјалистима. Онако као 1905. године. Па кад умекшају Кошутову странку, и предаду им владу, а они да им кажу, као што су већ једном казали: Ево вам народности и ево социјалиста, можете и с њима радити шта знате.

Не изгледају политичке прилике такве, а да у Бечу озбиљно мисле да почну озбиљан рат с мађарским народом. А тај би рат почели у највећој мери, кад би довели на владу људе „ван странака“, управо, који немају никакве странке за собом.

Сви су изгледи, да ће ово бити летња влада. Онако као летња блуза, која се не може позле носити ни у јесен, ни у зиму, а ни у пролеће. То ће бити влада, која ће претети с народностима и социјалистима, галамити и све у намери, да с тим умекша мађарску независну странку. А у јесен кад се скине летња блуза, онда ће одбацити и народносне и социјалистичке — „рите.“

Не велим да нам је до сад било добро. Доћи ће и мора доћи и наше време. Али није спас у Лукачу и Хедерварију. Мораћемо пазити да нас поред све беде још и не намагарче!

Критско питање.

Цариград. 11. јуна.

Критско питање занима у велико штампу у Турској и у Европи, турску и европску дипломацију и турски сабор, у коме је министар иностраних дела Рават паша изнео и садашње стање тога питања и гледиште турске владе на исто.

Јасно је већ за цео свет да Грци хоће да присаједине Грчкој то острво, чим га буду напустиле војске европских великих сила, које на Криту чувају суверенска права Турске. Руски полузванични листови поручују да то не може бити, јер се грчко турски рат мора избећи, да се не би нарушио европски мир. Критско питање ваља, веле, решити правично, али да Крит остане под отоманским суверенством И француски полузванични „Тан“ саветује Грке, да се клоне „непромишљених корака, јер ће само они платити рачун“. У кратко, цела Европа жели да се избегну заплети и сукоби. Зато је и могао отомански посланик у Берлину брзојавно известити турску влада, да су све силе пристале на захтев њен, да се на острву Криту одржи садашње стање. Ова вест, ако је истинита, врло је утешна, јер даје целом положају потпуно нов, помирљив правац, скида критско питање, за неко време, са дневног реда и спречава нов турско грчки рат. Али по новијим догађајима судећи, као да је грчко турски сукоб неизбежан.

Но док су се велике силе решиле да своје војске не повуку са острва Крита, збили су се важни догађаји.

И турска и грчка штампа водиле су између себе очајни рат до истребљења — мастила и пера! У Атини су, скоро званично, претили да ће отети Крит, али су се, вели, пре тога жалили великим силама на извандредне војне мере, које против Грчке предузама Турска, те су попретили, да ће мобилизирати све грчке редифе, познате са јучаштва у рату 1897. године и послати их на турску границу, а да ће грчка флота сатрти турску. Ништа се, наравно, од свега тога није обистинило.

Велике силе су почеле умиривати ратоборно расположење и једне и друге стране, обећавајући свакој по нешто. На острву Криту позвали су службеним објавама Крићане, да буду мирни и да ће се њихово питање решити, не говорећи им, наравно, како. Ипак је критска влада позвала Крићане, да имају поверења у велике силе заштитнице њихова острва.

Турска штампа је препуна пребацивања упућених Грцима: 60.000 муслимана се морало иселити са Крита; пре 11 година извршен је покољ тамошњих муслимана; они се из Канеје не сму удалити ни пола сата; од Ретимна и Кандиге на три сата ни у једном селу не сме да се задржи ни један муслиман и тд Пошто су те жалбе учестале, турска је влада упутила ноту великим силама, молећи их, да не повлаче своју војску с Крита, јер би то довело до грчко турског рата. Велике силе су учиниле бар за сада по молби турске владе. Оне остају на Криту, те ће то, извесно, умирити критске муслимане, који се преплашили од општег покоља, те из села почеше бегати у градове.

Грци пак да би у своју корист могли утецати на решење великих сила (да ове напусте Крит) пустили су у Европу глас, како је даљи опстанак краља Ђорђа и владарске породице у Грчкој немогућан, ако Грци не добију Крит. Цео свет се пита, шта је ту краљ Ђорђе крив и зашто он да изгуби престо, ако Крит одмах не постане грчки?!

*

Напред речено допуниће изјава министра иностраних дела Рифат паше у турском сабору 6. јуна, на интерпелацију једног посланика. Министар је рекао, да је отоманска влада за најодлучнију одлуку сабора и свих Отомана, да се очувају и одрже турска права на Крит. Влада је у тој сврси предузела све потребне мере, те ваља бити сигуран, да ће вршити своју дужност хладно и одлучно. — Уставна Турска жели бити чувар мира међу европским силама. Зато Турска неће напасти никог, али ће се снажно одупрети сваком крњењу својих законитих интереса.

Не хтевши улазити у појединости овог питања, Рифат паша је још само изјавио, да законита права Турске на Крит нису оспоравана, нити доведена у опасност, ни с које стране Влада је изјавила великим силама да је спремна на све жртве да очува отоманска права на то острво, да ће излазак европске војске довести у опасност муслимана на Криту и да ће, ако Европа изађе са острва, Турска га поново заузети. На крају је министар још изјавио да се анексија Крита Грчкој неће извршити, нити би то допустиле велике силе

Са изјавом министровом задовољили су се и интерпелант и скупштина, те је рад владе по овом питању одобрен. Сви говорници муслимани (других није било) држали су одушевљене говоре, уверавајући, да ће сви Отомани пролити своју крв, а неће Грчкој уступити Крита. Изјава аранских посланика из Јемена у том смислу, примљена је одушевљено.

Срдан.

Политичка криза у Угарској.

Јавили смо већ, да је извршни одбор независњачке странке једногласно одбио план краљева повереника, Владислава Лукача за решење кризе. Тај је план гласио: Има се образовати независњачка влада, у којој би било 67 аша изван странака, и то: министар-председник, министар унутрашњих послова, финансија, војни и министар за Хрватску и Славонију. Независњачка се странка пак обвезује, да ће узаконити опће, једнако изборно право. Да ће изгласати све државне потребе, као и оне предлоге, који су потребни у интересу владавине. Да заједничка банка остане још три године. Извршни одбор је одлучио, да се тај предлог не може прихватити, јер се не може дозволити, да се саборска већина стави под туторство неке мањине, која стоји изван сабора и предложиће страначкој конференцији, да такође одбије тај предлог и изјави, да се она према начелима уставности може примити, да образује само владу из крила саборске већине. Нема сумње, да ће таку одлуку донети и конференција независњачке странке, која ће бити у среду у 5 сати по подне. После тога ићи ће Лукач у Беч, да извести краља о неуспеху свога потхвата и да — као што је сам изјавио — прими нова упутства од владара.

Сви се питају, шта ће наступети после свога. Неки држе, да ће Лукач или ко други образовати 67 ашку владу, која ће настојати, да скрши независњачку странку и забаци све тражбине. Други се пак још надају, да ће краљ сада можда ипак пристати на предлог Кошута, Векерла и Андрашија.

Министарска криза у Србији.

Будимпештанским листовима јављају из Београда, како краљ

Петар жели, да свакако остане садања влада. Према тој жељи краљевој намеравају да садању министарску кризу, изазвану сукобом министра Продановића, са министром Милосављевићем реше тако, да за министра унутрашњих послова место Милосављевића дође Љуба Јовановић, председник Народне Скупштине, а Продановић да повуче своју оставку. У августу месецу пак да се састане Народна Скупштина у ванредно заседање и тада да се несугласице између чланова владе изравнају преиначком владе. Овако решење ове кризе, ако ништа друго, а оно је тек занимљиво.

Друга турска окружна нота у ствари Крита.

Како јављају из Цариграда, турска влада поделала је заступницима великих сила у Цариграду нову окружну ноту у ствари Крита. Та нова турска нота предана је заступницима великих сила пре три дана. У њојзи Турска истаче једну нову ствар. Турска влада изјављује се о утиску, кога су направили неки уступци Крићанима од стране сила заштитница. У тим новим уступцима Крићанима, каже висока порта, гледале су силе заштитнице једно задобивено, освојено право. Турска је против таког становишта увек протестовала, јер је она у тим уступцима увек гледала само једно: — вређање њених суверених права. На томе становишту стоји Турска и данас. И она се нада, да ће заштитнице Крита приликом расправљања и одређивања форме самоуправе која ће се Криту дати, имати у виду ову окружну турску ноту, и да се неће обазирати нит уважити најновије уступке, који су Крићанима дани. У ноти се каже затим, како је Турска упливом и нагоном и јавнога турског мишљења и турскога сабора одлучила, да најодлучније брани своја права на Крит. Она мора да води рачуна о јавном турском мишљењу, које је у последње време ванредно огорчено сталним и редовним вређањима турских суверених права. — Напослетку се вели у новој турској окружној ноти да заступници великих сила пораде код својих влада на томе, да се Грчка ништа не меша у критске ствари. Турска је присиљена да најодлучније одбије сваки предлог, који би Грчкој допуштао, да на критско питање имаде свога макар посредног утицаја. На то она неће никада пристати. — Као што се види Турска у овој својој окружној ноти говори тако, као да је спремна, де се са целим светом побије. Она отворено показује, да није сама, него да јој неко стоји иза леђа. — Хоће ли се пак заштитнице Крита уплашити тога некога, који стоји Турској иза леђа, и хоће ли се обазрети на ове неправедне турске захтеве у погледу Крита, то је ствар, о којој ће се одлучити у најближој будућности.

Из Турске.

У Цариграду је ухапшен неки Др Демитријадес из Мађедоније, за кога полиција тврди, да је револуционар — У околини Цариграда држаће се велике војне маневре под командом Махмуд Шевкет паше. — Скорим ће пси напустити цариград ске улице Ти четвороножни назадњаци биће прогнани из престонице: мужјаци на једно, женке на друго пусто острво, где ће их ранити до смрти. — Из Цариграда је у Солун послата многа џебана. — У Солуну ће у августу ове године наставници свих бугарских средњих школа у Турској држати скуп ради оснивања свог удружења. — Ускоро ће се у свима варошима у Турској увести телефонска служба — Влада тражи од васељенске патријаршије да уклони компромитоване митрополите из Драме и Родоста. — У Немачку је послато 19 турских официра ради усавршавања у војној науци. — За турског посланика у Софији постављен је Асим беј из Штокхолма. — Турска влада преговара да купи три огромна ратна брода т. зв. „Дреднауда“ у Енглеској.

Акурти код Настића.

Како јављају загребачки листови, државни загребачки тужилац Милан Акурти редовни је гост гостионице „Код три гаврана“. То је ради Ђорђа Настића. Јер од онога рочишта које је против законито и нечувено и на које је требао да приступи главни сведок у загребачкој великоиздајничкој парници, Ђорђе Настић налази се непрестанце у Загребу. Пребива у гостионици „Код три Гаврана“, где очекује посете Акуртија, Рауха, Франка и њихових већих и мањих доглавника. Тако га је на прилику прекјуче походио Акурти и остао на само с њим ванредно дуго времена. Разуме се, полиција пред гостионицом „Код три Гаврана“ стражари и дању и ноћу.

Мајмунски језик.

Американски научењак Л. Е. Гарнер бави се већ годинама са проучавањем језика, којима се мајмуни служе. У последње време саопћио је у подужем чланку једног енглеског листа о постигнутом успеху у тој ствари: Врло сам се тешког задатка латио — вели Гарнер. Бавећи се са испитивањем мајмунског језика већ 20 година, тек сам докучити и сазнати могао значење само 90 речи и то код 12 мајмунских врста. Према томе је мајмунски језик врло сиромашан у изразима за разне појмове. Нека врста мајмуна изражава жељу са гласом управо са речју „кви“, а нека опет са „киу“. Кад им каква опасност запрети, то јављају једно другима нарочитим речима. Исто тако за одговоре имају јасно одређене гласове односно речи. Мајмунче позива своју мајку засебним гласом. Неки довикују своју мајку са „хри“, неки пак са „оуоах“ или са „оувах“. Мајмуни имају нарочите позиве у борбу. Нарочито т. зв. црначки мајмуни имају позив у борбу такав, да се врло лако може подражавати. Па ти урођеници те мајмуне увуку тим њиховим повицима у борбу, који се — као што прича Гарнер — заједнички са урођеницима боре против њихових непријатеља.

Бојкот против Грка у Турској.

Турци у Струмици и Драми бојкотују све грчке трговце, који су поводом критског питања и сувише јавно износили своје жеље да то питање буде решено у корист Грчке. Грчки листови се жале и на бугарски комитет, који поново живо ради у Мађедонији против грчке пропаганде.

„Револуционарни штатут“ на — немачком језику.

Љубљанском „Словенском Народу“ јављају из Сплита (у Далмацији) ову занимљиву вест: — У стану Вердолијака, бившег прокуристе љубљанске кредитне банке, нађен је „Револуционарни штатут“ Ђорђа Настића у немачком извору (оригиналу). Вердолијак је онај човек, кога је чешки народни заступник Клофач означио изазивачем, агент провокатером, и који се сада налази у затвору ради силних кривотворења папира од вредносни. — Кад је у његовом стану обављена претрачина, нађен је међу осталом списима и оригинални „Револуционарни Штатут“ на немачком језику. Нема сумње, да ће у најкраћем времену изићи на видело, да ли је ова вест „Словенског Народа“ истинита или није.

Време.

Према телеграфском извештају од 30. јуна, може се очекивати на много места кишовито, ветар касније ладно.

Брзојави „Застави“

Стигли 17 јуна

Политичка криза.

Будимпешта. У конференци је независне странке поднео је Кошут закључак извршног одбора странке. Садржај му је да се предлог Лукачев одбије. Тај предлог је странка без икаквих говора са бурним усклицима допадања једнодушно прихватила.

Сазив сабора.

Будимпешта. Посланици Хрватске и Славоније предаће сутра Јусту молбу, да се угарски сабор састане због повреде посланичке неприкосновености Новоселове. Седница саборска биће по свој прилици у уторак.

Критско питање.

Царипрад Хилми паша је изјавио да Турска преговара са силама гледе Крита Оне признају право Турске на Крит. Турска не тражи рата, али не може ни жртвовати то своје острво.

Одговорни уредник
Константин Брадваровић.

Трговина.

Будимпешта, 17 јуна 1909. год
(Брзојавни извештај).

Готова роба.

Раж прве каквоће 20 к. 35 п. до 20 к. 50 п.
Раж средње каквоће 19 к. 80 п до 20 к 30 п.
Јечам за храну 17 к — п. до 17 к 80 пот.
Јечам за кување пива 18 к. — п. до к — п. —
Зоб прве каквоће 19 к. 70 п. до 20 к. — п.
Зоб средње каквоће 19 к. 20 п. до 19 к. 60 п.
Кукуруз домаћи 15 к. 55 п. до 15 к. 75 п.

Термини.

Жито за октобар 27 к. 10 п. до 27 к. 12 п.
Раж за октобар 1909. 19 к. 98 п. до 20 к. — п.
Кукуруз за мај 1909. 14 к. 22 пот. до 14 к. 24 п.
Све од 100 кила

Цурење, течење и све болести нехурлечи **Gonoto** (признанице). Исти се даде, нема шприцања 3 лончића за 12 круна шаље дискретно лекарна САЛВАТОР, Рума Славонија. 62 30 1/0

Шпецерајска трговина
Исе Ћирилова
у Панчеву
потребује
једног вештог дестилисту,
који осим српског немачког и мађарског језика говори и добро румунски 796 2—2

Потребујем
ДВА ДОБРА
папучарска момка,
који су вешти сегединском послу. — Плата добра, а место стално.
Митар Јовановић,
730 6 6 папуџија у Ади.

Јорџане и Мадраце
примам на израду сваковрсне поруџбе са стране путем поште обављам савесно а све по умереној цени. Молим уверења ради да се обрати на мене
С поштовањем
Зорка М Милићева
Житна пијаца бр. 3.
753 5—45 Нови Сад.

Планински крем.
Нов и најбоље средство, **без отровних састојака**, за мушке и женске **Чисти кожу, одржава свежину лица и снажи вид.**
Продајем у мојој радњи по **1 круну 20 потура тегла.**
Васа Лукић
Вршац Јелисаветин трг, број 11.
469 8 25

Тражим
ВАЉАНОГ ПЕКАРА
за у мојој кући намештену ПЕКАРНИЦУ у близини цементфабрике. Ступити може одмах.
Славко Поповић
8 1 1 1 Беочин

ПОТРЕБУЈЕМ
2 папучарска ПОМОЋНИКА
који могу одмах ступити. Радња од пара.
Коста Цвешковић
8 0 1 3 Осек

Узмите нећете се кајати!
Препоручујем сваком земљоделнику и економу да продајем и на стоваришту се налази
ВЕШТАЧКОГ ЂУБРЕТА
(суперфосфата)
како за жито, тако и за кукуруз, јечам, зоб, кудељу, детелину и винограде И само високо министарство пољопривреде препоручује такво вештачко ђубре, јер је врло корисно за гојење Може се добити по врло јефтиним ценама, једино код
РИХАРДА ВАЈ ФЕЛДА
банкарска и комисионарска радња,
у Новом Саду
Кошут Лајошева улица бр 49
Коме треба зајам на земљу и куће може добити на амортизацију, од 10 до 65 година; даље добија се од сваке вредности четвртина зајма Све потребне списе за уњижење бриса̂ње и остале око зајма потребне послове сам извршујем и тиме мање трошка имају партаје.
Рихард Вајнфелд
Н ви Сад Кошут Лајошева
7 2—2 улица бр 49

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.